

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лисенко Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: методика викладання англійської мови, сучасні педагогічні технології.

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Наталя МАЧИНСЬКА (Львів)

Розкривається проблема педагогічної освіти як складової професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю; аналізується зміст дисциплін психолого-педагогічного циклу у контексті професійного становлення магістранта; характеризуються окремі види підготовки майбутнього викладача.

Раскрывается проблема педагогического образования как составной профессиональной подготовки будущего специалиста в условиях магистратуры высшего учебного заведения непедагогического профиля; анализируется содержание дисциплин психолого-педагогического цикла в контексте профессионального становления магистранта; характеризуются отдельные виды подготовки будущего преподавателя.

Ключові слова: педагогічна освіта, магістрант, методична підготовка, інформаційно-технологічна підготовка, соціально-гуманітарна підготовка.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Україна переживає докорінні зміни соціально-економічних відносин в організації життєдіяльності країни. Освітні процеси в країні мають відповідати цим змінам, сприяти трансформаційним перетворенням, адаптуватися до них. Вища освіта є особливою, оскільки впливає на соціально-економічні процеси перетворення сьогодення і забезпечує майбутню підготовку нового покоління професіоналів, формуючи високоякісний людський та соціальний капітал. Власне, людський капітал і є основним ресурсом для забезпечення розвитку України у постіндустріальну епоху. Саме система вищої освіти є таким осередком науки та культури, який передає знання, уміння та навички молодому поколінню, формує світогляд, культуру, мораль кожного випускника – майбутнього суспільства. Вища освіта в сучасних умовах має пріоритетне значення, належить до фундаментальних основ забезпечення розвитку соціально-економічної системи України.

Розвиток людства постійно стає дедалі більш динамічним, що змушує людину не тільки адаптуватись до нових умов життя, а самій брати безпосередню участь у творенні прогресивних змін. Тому постає завдання формувати у системі освіти і поза нею людину, здатну успішно функціонувати в умовах постійних змін, сприймати мінливість світу не

як неприємну тимчасову особливість життя, а як сутнісну характеристику власної життєдіяльності.

Звідси випливає потреба відповідної перебудови навчального процесу у вищих навчальних закладах, що орієнтував би не тільки на творче засвоєння базових знань, а й на вироблення умінь, навичок і бажання самостійно навчатися, оволодівати новою інформацією, уміти використовувати здобуті знання у практичній діяльності.

Це зумовлює особливу значущість формування самодостатньої особистості, розвинутої індивідуальності – майбутнього педагога, який би вмів і бажав сприяти формуванню особистості дитини на різних етапах становлення її як особистості. А для цього він сам у стінах університету чи іншого вищого навчального закладу повинен стати багатогранною особистістю.

Чи сповна націлений на це навчальний процес в університетах, чи відповідає цьому характер відносин професора або доцента зі студентом, чи достатню психолого-педагогічну і практичну підготовку отримує педагог у стінах навчального закладу не педагогічного профілю? Саме це і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – проаналізувати необхідність педагогічної освіти як ефективної складової професійної підготовки магістрантів в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України визначені в Концепції розвитку педагогічної освіти. Вихідні положення Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір ґрунтуються на засадах Конституції України, Національної доктрини розвитку освіти, законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про професійно-технічну освіту", "Про позашкільну освіту", "Про вищу освіту" та інших нормативних актів.

Педагогічна освіта – це система підготовки педагогічних кадрів (учителів, вихователів тощо) для загальноосвітньої школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних інститутах, педагогічних училищах і університетах; у широкому розумінні — підготовка педагогічних і науково-педагогічних кадрів для навчальних закладів усіх типів, включаючи професійно-технічні, середні спеціальні і вищі; сукупність знань, здобутих у результаті цієї підготовки [5].

Метою розвитку педагогічної освіти є створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на

розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Проблема педагогічної освіти як складової професійної підготовки магістрантів в умовах вищих навчальних закладів непедагогічного профілю набула значимості саме в умовах реформування системи вищої освіти та входження її в освітню європейську систему.

Питання педагогічної освіти розглядалися окремими вітчизняними дослідниками в різних напрямках, зокрема: В. М. Руссол досліджував педагогічну освіту як обов'язкову складову післядипломної освіти педагогічних працівників; І. П. Важинський вивчав історичні передумови становлення та розвитку педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні першої половини XIX ст., А. І. Кузьмінський великого значення надавав післядипломній педагогічній освіті; Н. В. Козак досліджувала історичні аспекти становлення та розвитку системи педагогічної освіти у ФРН в контексті професійної підготовки майбутніх учителів; Ю. В. Кіщенко аналізував особливості формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу та ін.

Але разом з тим системного аналізу педагогічної освіти як складової професійно-педагогічної підготовки магістрантів в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю ще не здійснювалося.

Реалії сучасної цивілізації та пов'язані з ними нові обставини життя людини висувають і нові вимоги до освітньої системи, до навчальної діяльності, до самого педагога. Перед педагогом вищого навчального закладу стоїть завдання зробити людину такою, щоб вона могла вирішувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно розвиненою, мобільною у своєму розвитку. Адже корисна діяльність людини – це результат розвитку її розуму, інтелекту, здібностей. Саме тому велика увага приділяється теоретичним і практичним підходам до організації навчального процесу у різних типах вищих навчальних закладів [4, с.26].

Одними із значущих теоретичних принципів організації процесу навчання в сучасних умовах виступають принципи інноваційності й дитиноцентризму, на яких повинна будуватися вся освітня діяльність, вся система відносин у суспільстві, ставлення дорослих до дітей та молоді.

Принцип інноваційності лежить в основі процесу творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово

«інновація» має комплексне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [1, с. 338].

Принцип дитиноцентризму, передбачає не тільки увагу до дитини як такої, до дитини абстрактної, узагальненої, – а до конкретної дитини з її сутнісними характеристиками. Це важливо на всіх етапах освітньої діяльності — починаючи від дошкілля і закінчуючи університетом.

Це набагато складніше для педагога, але це єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства, не кажучи вже про те, що це єдиний шлях до щастя кожної людини. Власне кажучи, вчитель разом із батьками повинен допомогти дитині самопізнати й саморозвинути себе, і тоді, ставши дорослою, людина найбільш повно себе самореалізує, забезпечивши і власний успіх, бо займатиметься вона улюбленою справою і робитиме це фахово.

Але цього не досить. Потрібно змінити взаємовідносини вчителя й учня (професора і студента). Вчитель повинен перестати бути над учнем, перестати жорстко регламентувати й однозначно визначати його розвиток і пізнання. Він має стати поруч із ним, допомагаючи кожній дитині сконструювати й реалізувати оптимальний шлях пізнання та розвитку на основі індивідуальної сутності. Тим більше, що час об'єктивно вимагає зміни ролі і місця вчителя в навчальному процесі. З огляду на ряд причин, і насамперед на наявність нових інформаційних технологій, учитель перестає бути єдиним чи головним джерелом знань для учня. Він повинен стати його партнером у навчанні і розвитку [3]

Культура дитиноцентризму та інноваційності повинна визначати всю діяльність сучасного педагога як у навчальному закладі, так і поза його межами. І безумовно, такий тип культури має стати панівним у різних типах вищих навчальних закладів.

Ми вважаємо, що саме на даних принципах повинна ґрунтуватися педагогічна освіта у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю, яка могла б забезпечити сучасний тип і рівень освітньої діяльності, сприяти модернізації вищої школи та інтеграції її в європейський освітній простір.

Спробуємо проаналізувати окремі напрями роботи в даному контексті.

Насамперед організаційно-структурних змін мають зазнати освітньо-кваліфікаційні рівні вищої педагогічної освіти, перелік педагогічних спеціальностей і мережа вищих навчальних закладів, де здійснюється підготовка педагогічних працівників різних спеціальностей та кваліфікацій.

Підготовка педагогічних працівників повинна здійснюватися за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр і магістр, що

відповідає вимогам Болонської декларації, якою передбачається двоциклова підготовка фахівців з вищою освітою.

Слід відразу застерегти, що поняття «педагогічна спеціалізація» в цьому розумінні дещо відмінне від його загальноприйнятого трактування як поглибленої фахової підготовки в межах даної спеціальності. Зміст освіти з педагогічної спеціалізації має бути унормованим, тобто входить до галузевого стандарту як його складова.

Потребує ґрунтовного обговорення питання щодо визначення кваліфікації за педагогічними спеціальностями. Особливо актуальним воно є в умовах упровадження двоциклової підготовки та багатопрофільності педагогічних спеціальностей.

Варто звернути увагу на те, що у нашій педагогічній освіті не повною мірою використовується така третя модель, як надання педагогічної освіти на базі вищої освіти непедагогічного профілю, хоча в умовах упровадження принципу неперервності освіти її питома вага мала б зростати. У багатьох країнах Європи досить поширена саме така модель. Але для її ефективного використання треба створити відповідне організаційне і методичне забезпечення, зокрема з використанням дистанційних форм навчання.

Отже, підготовку педагогічних працівників пропонується здійснювати за такими моделями:

- педагогічні та класичні університети готують учителів та інших педагогічних працівників за напрямом «Педагогічна освіта» («Освіта»);

- класичні університети на фундаментальних спеціальностях забезпечують умови для професійно-педагогічної підготовки студентів, які мають намір здобути кваліфікацію вчителя;

- педагогічна кваліфікація здобувається в системі післядипломної освіти (педагогічні університети, класичні університети, заклади післядипломної педагогічної освіти) на основі як базової, так і повної вищої освіти [1, с.646-647].

В умовах, коли змінюється парадигма освіти, коли здійснюється перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційного особистісно орієнтованого типу, особливих трансформацій мають зазнати зміст і структура психолого-педагогічної, методичної та інформаційно-технологічної підготовки майбутнього фахівця саме в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Ці складові підготовки майбутнього викладача мають бути зорієнтовані на вироблення вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості, вміння працювати в

умовах вибору педагогічної позиції, технології, підручників, змісту, форм навчання тощо.

Насамперед, необхідно переглянути зміст курсу психолого-педагогічних дисциплін як інтегрованих навчальних дисциплін у підготовці майбутніх викладачів. Окрім таких її традиційних складових, як дидактика, теорія виховання, історія педагогіки, треба вивчати порівняльну педагогіку, вікову та педагогічну психологію, що вкрай важливо в умовах інтеграції нашої освіти у світову освітню систему.

Треба й надалі розвивати фундаментальні та прикладні засади з основ педагогічної майстерності. Ця базова педагогічна навчальна дисципліна, що зародилася саме в українській педагогічній науці і практиці, повинна відігравати важливу роль при формуванні педагога-майстра будь-якої спеціалізації.

Рівень психолого-педагогічної підготовки у навчальному закладі непедагогічного профілю повинен отримати такі показники якості, які могли б забезпечити належну ефективну підготовку магістрантів для майбутньої викладацької діяльності.

І тут важливо, щоб методична підготовка реалізовувалася не лише через відповідну навчальну дисципліну і ні в якому разі не зводилася тільки до неї, а розглядалася як основний принцип при викладанні фундаментальних навчальних дисциплін студентам непедагогічних спеціальностей.

Методична підготовка майбутніх викладачів має базуватися на сучасних технологіях навчання, якими випускники повинні володіти бездоганно. Насамперед ідеться про інформаційно-комп'ютерні технології. Певна річ, це стосується не тільки студентів – майбутніх педагогів, а й тих, хто їх навчає, та вже працюючих науково-педагогічних працівників.

Інформаційно-технологічна підготовка студентів непедагогічних спеціальностей має бути наскрізною продовж усього періоду навчання. Вона не повинна зводитися до набуття студентами операторських навичок, а має передбачати засвоєння інформаційних технологій навчання.

Особливого розвитку має набути дистанційна педагогічна освіта як нова форма підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників. Необхідно, щоб вона була доступною для кожного викладача, з урахуванням того, що в нього створюються можливості користування мережею Інтернет.

У системі педагогічної освіти важливе місце належить соціально-гуманітарній підготовці. Сучасний педагог повинен бути людиною високої культури, провідником ідей державотворення і демократичних змін, сповідувати загальнолюдські цінності. В останні роки сформовано

перелік навчальних дисциплін, які зорієнтовані на здобуття знань у галузі історії, філософії, політології, соціології, економічної теорії, культурології та мови. Водночас треба відверто визнати, що зміст цих дисциплін не завжди адаптований до вимог підготовки фахівців певного професійного спрямування, у тому числі й педагогічного. Вивчення студентами непедагогічних спеціальностей таких навчальних дисциплін, як філософія, політологія, економічна теорія, має проводитися з урахуванням специфіки освіти як галузі взагалі й кожної спеціальності зокрема. А це передбачає визначення їх відповідного змісту.

Завдання педагогічної освіти в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю – це формування майбутнього фахівця як людини високої культури, яка має особистий позитивний вплив на індивідуальність учня, студента, слухача.

Доцільно більш активно запроваджувати багатоваріантні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які б обирав сам працівник, виходячи зі своїх професійних потреб.

Висновки. Розглядаючи шляхи вдосконалення системи педагогічної освіти (у широкому розумінні це поняття стосується не тільки вищої освіти, а й освіти взагалі), не можна не торкнутися питання входження України в Болонський процес. Цьому сприятимуть не тільки зусилля на державному рівні. Не менш важливою є активна позиція на міжнародній арені кожного з університетів. Чим більше їх буде представлено за кордоном як учасників різних проектів, програм, форумів, конференцій, тим ефективніше це працюватиме на позитивний імідж нашої держави загалом.

Проблеми педагогічної освіти, зумовлені новими цивілізаційними викликами до людини, модернізацією системи вищої школи, входженням України до європейського освітнього простору, органічно взаємопов'язані, оскільки йдеться про досягнення єдиної мети – підвищення якості національної освіти та забезпечення підготовки людини до життя у сучасному динамічному суспільстві.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 338, С. 646-647.
2. Кремень В. Г. Якісна освіта: вимоги XXI століття [Інтернет-ресурс] http://man.gov.ua/statti_more.php?x=15
3. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір // *Наказ МОН, № 998 від 31.12.2004 р.*
4. Мачинська Н. І. Теоретичні аспекти організації навчального процесу у вищому навчальному закладі // *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2010. - № 4. – С. 23-32.
5. http://leksika.com.ua/18210712/ure/pedagogichna_osvita

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мачинська Наталія Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка магістрантів.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Борис НАБОКА (Кіровоград)

У статті аналізуються сутнісні характеристики психолого-педагогічних проблем в організації позакласної дозвіллевої діяльності старшокласників у загальноосвітньому навчальному закладі.

В статті аналізуються суцільні характеристики психолого-педагогічних проблем в організації внекласного діяльного досугу старшокласників в общеобразовательной школі.

Ключові слова: позакласна дозвіллева діяльність старшокласників, організація позакласної дозвіллевої діяльності старшокласників, готовність до організації позакласної дозвіллевої діяльності старшокласників.

Укази Президента України [7], Державна Національна програма «Освіта: Україна XXI століття» [4], та інші нормативно-правові та нормативно-методичні акти, що регламентують діяльність системи середньої освіти в Україні, спрямовані на всебічний розвиток творчої особистості, здобуття дітьми та підлітками додаткових знань, умінь та навичок за інтересами, допрофесійної підготовки та професійного самовизначення, підготовку їх до соціально-громадської діяльності.

У практиці навчальних закладів організація, підготовка та проведення позакласних дозвіллевих заходів залежить від ініціативи та майстерності класного керівника, або заступника директора з навчально-виховної роботи. Постанова цих заходів, як правило, будується на наслідуванні запозичених ззовні підходів (телепередачі, виступи інших колективів тощо), і це іноді призводить до обмеження їх художньої оригінальності, невідповідності шкільній проблематиці і, зрештою до зниження виховного потенціалу. Отже, виникає гостра потреба у підготовці кваліфікованих фахівців, здатних не тільки розуміти провідні завдання теорії виховання, але й цілеспрямовано, на високому професійному рівні використовувати різноманітні форми й методи зазначеного процесу.

На відміну від навчальної роботи, позакласна робота організовується виключно на добровільних засадах. Її зміст та форми визначаються інтересами та запитамі старшокласників і залежать здебільшого від місцевих умов. тому вона може бути переважно суспільно-політичною, освітньою, суспільно-корисною, спортивною чи художньою.